

ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ МЕТАФОРИЗАЦІЯ ОДИНИЦЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ

Ірина Віталіївна Багмут

(Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
ІУФ, Кафедра української мови –
Szegedi Tudományegyetem, BTK, Szlav Filológiai Tanszék, i_bagmut@ukr.net)

Мета пропонованої статті – проаналізувати особливості та характер метафоризації одиниць у складі лексико-семантичного поля (ЛСП). Матеріалом для здійснення аналізу було обрано звуконайменування (акустемі) сучасної української мови з переносним значенням. Поставлена мета реалізується шляхом розв'язання таких завдань: дослідити особливості метафоризації одиниць, виявити характер перенесення значення, визначити місце метафоризованих одиниць в структурі ЛСП.

Ідея індивідуального для певного семантичного об'єднання продукування вторинних значень поширена у мовознавстві (Nunberg 1995; Fodor 1998; Glanzberg 2008) і дозволяє виявити ділянки в загальній лексичній системі, з якими це поле підтримує найбільший семантико-дериваційний обмін.

Існування переносних акустем в українській мові зумовлене свідомим вживання їх у мовленні для позначення предмета, що не є його звичайним, або природним референтом, і викликане необхідністю позначення звукових явищ, особливо у випадках відсутності прямої номінації, не переобтяжуючи словниковий склад.

Вторинні акустемі характеризують такі ознаки: 1) зсув денотативної співвіднесеності; 2) наявність спільного семантичного елемента; 3) перегрупування сем за їхньою роллю у смисловій структурі переносного значення; 4) образність, оцінність. Нові звуконайменування утворені як на підставі спільності акустичних ознак (наприклад, /манера звучання/ – *воркувати* (СУМ: I, 739), рідко *журчати* (СУМ: II, 550); /інтенсивність/ – *рик* (СУМ: VIII, 533), *тарабанити* (СУМ: X, 37), *шептати* (СУМ: XI, 441); /виразність/ – *жебоніти* (СУМ: II, 516), розм. *булькотати* (СУМ: I, 255); /темп/ – *скрекотати* (СУМ: IX, 315), розм. *цвірінькати* (СУМ: XI, 186); /дзвінкість/ – *передзвін* (СУМ: VI, 167), *дзеленчати* (СУМ: II, 266)), так і на підставі спільності асоціацій (наприклад, *голос* (СУМ: II, 115), *завивати* (СУМ: III, 46), *сапати* (СУМ: IX, 56), *ревіти* (СУМ: VIII, 471), вульг. *Гавкати* (СУМ: II, 8), розм. *пробекати* (СУМ: VIII, 113)). Головна відмінність між переносними значеннями іменникових, прикметникових і дієслівних звуконайменувань полягає в ступені абстрагування (Шамота 1967: 98).

У процесі аналізу було виявлено акустеми, які були сформовані внаслідок двох типів перенесення: внутрішньої метафоризації, коли пряме значення метафоризованої семми належить досліджуваному ЛСП, і зовнішньої метафоризації – коли пряме значення належить іншому полю.

Внутрішня метафоризація зумовлює появу звукової метафори – перенесення найменування одного звуку, що має певні акустичні характеристики, на інший звук, що має близькі або схожі акустичні ознаки.

Аналіз мовного матеріалу свідчить, що звукова метафора поєднує значення, які представляють різноманітні звуки (звучання) навколишньої дійсності. Особливістю звукової метафори є збереження архісеми 'звук' у похідному значенні, наявність описових диференційних сем, що відображають загальні фонічні характеристики порівнюваних звуків (/інтенсивність/, /висота/, /тембр/ тощо), підсилення ролі диференційної ознаки /схожість/, при зміні семантичного множника /джерело/ або /якість джерела/:

– спів (крик) птахів → мовлення, наприклад, перен. *щебет, гелгання, воркувати*, розм. *туркати, сокорити, цвірінькати*, ірон. *квоктати*. Наприклад:

- (1) *Шмигали під руки із стиглою морквою малі татарчата й цвірінькали, мов горобці* (М. Коцюбинський, III, 213);

– спів (крик) птахів → звуки взагалі, наприклад, перен. *пересвист, тьохкати*, розм. *туркотати*:

- (2) *Струмки побігли [...] як сизі голуби затуркотіли, засміялись* (О. Олесь, I, 147);

– мовлення певної якості → звуки взагалі такої ж якості, наприклад, перен. *шепіт, лепет, шушукати, гомоніти, жебоніти*:

- (3) *І щось мені колосся шепче* (О. Олесь, I, 98);

– звуки конкретної природи → звуки взагалі, наприклад, перен. *грім, передзвін*, розм. *шелест, гриміти, скрипіти*:

- (4) *Ми довго стояли, слухали хвиль передзвін* (В. Сосюра, II, 39);

– звуки істот → звуки механізмів, наприклад, перен. *скрекіт, кричати, сопіти, співати, сапати, завивати*:

- (5) *комп'ютери, які гарчать, мов голодні тигри, мурчання факсів, які перемелюють мільйони доларів, перш ніж переправити їх за моря й океани* (П. Загребельний, 49);

– звуки тварин → звуки взагалі (схожі на звуки тварин), наприклад, перен. *рев, рик, ревіти, гарчати*:

- (6) *Широко розляглося з важким гарчанням місто* (В. Сосюра, I, 154);

– звуки, утворювані людиною → звуки, утворювані іншими істотами, наприклад, перен. *регит, обзиватися, реготати, гомоніти*:

- (7) *То там, то тут проривалась зелена трава, і всюди гомоніло птаство* (М. Хвильовий, 107);

– звуки, утворювані людиною → звуки неістот, сил природи тощо, наприклад: перен. *регит, плач, голос, квилити, стогнати, співати, реготати, верещати, ридати, пхикати, ухати*:

- (8) *Заверещав поставлений у спеціальному гнізді на панелі мобільний телефон* (П. Загребельний, 86);

– звуки істот → мовлення, наприклад, перен. *мекати, скреготати, стрекотня, кричати, співати*, розм. *мурчати, рявкати, рідко мукати, вульг. гавкати*:

- (9) – *Доповідаю, – сокоріла між тим його невидима співрозмовниця* (П. Загребельний, 74).

Цей тип регулярного метафоричного переносу відіграє в мові роль найсильнішого експресивного засобу, звичайно такі найменування-характеристики спрямовані на дискредитацію, різке зниження предмета мовлення і мають яскраве пейоративне забарвлення.

– звуки конкретної якості → мовлення такої ж якості, наприклад, перен. *тріскотнява*, розм. *гриміти, тріскотіти, булькотати, шуміти, тріщати, скрипіти, стріляти*, зневажл. *тарахкотіти, торохтіти*, рідко *журчати*:

- (10) *Вона торохтіла, не даючи Совинському змоги промовити бодай слово* (П. Загребельний, 75);

– звуки, утворювані тваринами → звуки, утворювані людиною, наприклад, перен. *рик*, *гиготати*, розм. *рохкати*, *скавучати*, *зневажл. іржати*:

- (11) *У всіх закалатало серце, а Мемет стиха рикнув* (М. Коцюбинський, IV, 34);

– звуки, утворювані істотами → звуки, утворювані людиною + емоційна сема, наприклад, перен. *писк*, розм. *гагакати*, *гарчати*:

- (12) *Він [Василь] все наближавсь до неї [Олександри], гарчав та гавкав, показуючи свої білі зуби* (М. Коцюбинський, III, 117);

– звуки, що супроводжують емоційні стани однієї якості → звуки + емоції іншої якості, наприклад, перен. *причитати*:

- (13) *Дивиться [стара] на вас вицвілим одним оком і розповідає, причитаючи, про життя своє безрадісне* (О. Вишня, I, 137);

– звуки + емоції → звуки взагалі, наприклад, перен. *ридати*, *реготати*, *кричати*:

- (14) *Темні заплакані вулиці. Іноді крикне авто* (В. Сосюра, II, 209);

– звуки, утворювані голосом → звуки, утворювані частинами тіла (про комах), наприклад, перен. *співати*;

– звуки істот → звуки, утворювані людиною + емоції, наприклад, перен., розм. *пирхати*, *фиркати*:

- (15) *Тьотя Мотя фиркнула, дверима грюкнула й зникла* (О. Вишня, III, 82);

– звуки, утворювані предметами → звуки істот, наприклад, перен. *дзеленчати*, *продзвеніти*:

- (16) *Мухи дзеленчать, і в'ються, і чорніють* (ССУМ: I, 274);

– дія, супроводжувана звуком певної якості → мовлення, наприклад, перен., розм. *ляскати*:

- (17) *– Що ж до партизанів і таке інше, то ти менше ляскай про це* (ССУМ: I, 503);

– грати на музичному інструменті → видавати схожі звуки, наприклад, перен. *музичити*;

– бити в барабан → недбало грати на роялі, наприклад, перен. *барабанити*, зневажл. *тарабанити*;

(18) *У мене хворі. А він цілі дні барабанює на роялі* (ССУМ: I, 65);

– не говорити → не звучати, наприклад, перен. *німіти*;

(19) *Одлетіла луна, дальній крок занімів* (В. Сосюра, I, 65);

– дія, супроводжувана звуком однієї якості → дія, супроводжувана звуком схожої якості, наприклад, перен. *стріляти*;

– дія, супроводжувана звуком, із речовиною однієї якості → дія, супроводжувана звуком, із речовиною іншої якості, наприклад, перен. *кипіти*;

– видавати звук певної якості → звучати певним чином, наприклад, перен. *дзвеніти*;

(20) *А вітер меле і тергоче, дзвенить і плаче у вікні* (В. Сосюра, I, 98);

– звучати → поширюватися, перен. *лунати*;

(21) *В долині, край лісу, висить синя імла. І над усім тим розкинулось погідне блакитне небо, лунає в повітрі весела пісня жайворонка* (М. Коцюбинський, II, 114);

– видавати звук певної якості → бути сповненим цих звуків, перен. *ляцати*;

(22) *Несеться гомін погорою, ляцить долина солов'їв, і ярий набрякає гнів під тіла чорною корою* (В. Стус, III, 209).

Часто порівняння за подібністю виникає на підставі актуалізації потенційної якісної семи. У деяких метафор переносне значення не пов'язане з вихідним жодними істотними семантичними ознаками: у тлумаченнях цих значень немає взагалі спільних елементів. Але зв'язок існує на підставі асоціації. У семасіологічному аспекті зовнішня метафора – це заміна архісеми при збереженні диференційної семи або при перетворенні конотативної семи в диференційну (Денисова 1996: 12–13):

– дія з речовиною певної якості → звукова дія, наприклад, перен. *розлив, розкочуватися, сипатися, проливатися*, розм. *струменіти, розсипатися*;

– дія з речовиною певної якості → мовленнева дія, наприклад, перен. *проціджувати, порскати*;

– деструктивна фізична дія → звукова дія, наприклад, перен. *пронизувати, прорізуватися, прошивати, розриватися, розтинати(ся)*, розм. *розливатися*;

– рухатися → звучати, наприклад, перен. *летіти, плисти, шугати, розпливатися, злітати, текти*;

– припинення візуальної дії → припинення звукової дії, наприклад, перен. *погасати, потухати, завмирати*;

– деструктивна фізична дія → припинення звукової дії, наприклад, перен. *розпадатися, уривати*, розм. *обривати(ся)*;

– дія візуального сприйняття → дія акустичного сприйняття, наприклад, перен. *сріблитися*:

(23) *вона жмурила очі, ховала лице, і сміх сипавсь їй з горла, як лісові горіхи у кристалеву вазу* (М. Коцюбинський, II, 121);

(24) *А коли перелякана жінка стріла його неспокійним питаючим поглядом, він процідив крізь зуби: – Не бійсь, нічого нам не буде* (М. Коцюбинський, V, 57);

(25) *дзвінки далеких трамваїв гостро розтинали повітря* (Є. Плужник, 39);

(26) *Там золоті Софії дзвони Пливають над містом монотонно* (В. Сосяра, I, 93);

(27) *Вечоріє [...] Тихше б'ється хвиля в береги [...] Гаснуть звуки* (Є. Плужник, 58);

(28) *Музики раптом увірвали* (М. Коцюбинський, III, 107);

– деструктивна фізична дія → мовленнева дія, наприклад, перен. *ронити, розсипати*, розм. *розпинатися, розливатися, відбивати, рідко шматувати*;

– зміна стану → ставати нечутним, наприклад, перен. *розтавати*;

– деструктивна фізична дія → звукова дія + емоції, наприклад, перен., розм. *розливатися, пирскати*;

– лягати зручно → звучати голосно, наприклад, перен. *розлягатися*:

(29) *Тільки пташки щебечуть-розлягаються та верхів'я лісове шепотить* (М. Коцюбинський, II, 173);

- лягати → затихати, наприклад, перен. *улягатися, злягати*:
- (30) *Чути було, як [...] злягає туніт ніг, як все тихше і тихше риплять вози* (ССУМ: I, 304);
- задихатися → говорити, наприклад, перен. *захлинатися*;
 – задихатися → видавати певні звуки, наприклад, перен. *захлинатися*:
- (31) *І він пошепки, захилинаючись сміхом, розповів щось таке, з чого зайшовся притишеним реготом грубий Скорик* (Є. Плужник, 194);
- задихатися → затихати, замовкати, наприклад, перен. *захлинатися*;
 – деструктивна фізична дія → енергійна звукова дія, наприклад, перен., розм. *нарізувати, надриватися*;
 – смажити → пристрасно грати, наприклад, перен., розм. *шкварити*:
- (32) *Роздобули баса, цимбали, І скрипочка, і бубон є; Прехорошенько посідали Та як ушкварили – ой лишенько моє!* (Л. Глібов, 59);
- обливати окропом → пристрасна дія, супроводжувана звуком, наприклад, перен. *шпарити*;
 – бити → вибухати, наприклад, перен. *шибати*;
 – емоційна дія → звукова дія, утворювана людиною, наприклад, перен. *тужити*:
- (33) *Олена перша зіскочила і почала припадати до саней та тужити на весь ліс* (М. Коцюбинський, II, 148);
- емоційна дія → звукова дія, утворювана істотами, наприклад, перен. *тужити*:
- (34) *Басують коні в Білоконевій стайні, і тужать пси* (О. Довженко, I, 129).
- Метонімізований характер мають метафоричні переноси:
 – предмет → звуки певної якості, наприклад, перен. *дріб, струни*:
- (35) *Триногий звір [рояль] хряснув і дикою гамою струн, од жалібних до грізних, ревнув під стелю* (М. Коцюбинський, IV, 52);

– речовина → звук, наприклад, перен. *мідь, метал, срібло*:

- (36) *Однак дзвони несподівано впали. Мідь струснула осінню мряку* (М. Коцюбинський, II, 132).

Прикметникове та прислівникове мікрополя також розширюють свій склад за рахунок вторинних номінацій. Прикметники, які в прямому значенні виражають ознаку за відношенням до матеріалу, у переносному значенні набувають якісних характеристик, наприклад, перен. *мідний, металевий, металічний, срібний, кристалеви́й* позначають ознаку, що нагадує звук від удару по металу, міді, сріблу, кристалю – ‘дзвінкий’, перен. *бархатистий, оксамитовий, шовковий* за дотиковою асоціацією позначають ‘ніжні, приємні звуки’, *кам’яний* за дотиковою асоціацією означає ‘холодний, суворий (про голос)’. Наприклад:

- (37) *Шум дерев шовковий, хвиль безжурний спів* (В. Сосюра, I, 102);
 (38) *Втім, почувися здаля Срібні звуки сурем* (Д. Павличко, I, 99).

Відносні прикметники позначають якісні фонічні ознаки за такими асоціаціями: /дзвінкість/, /гучність/ – перен. *співучий, громовий, сонний, здушений, розливчастий, розливний*, розм. *шумливий*; /емоційний вплив/ – перен. *мінорний, мажорний, елегійний, регітний*; /ритм/ – *ламкий*; /темп/ – *цебетливий, дзюркотливий*. Наприклад:

- (39) – *Qui, qui, татап!* – кричить мажорним голосом майже свідомий Май (М. Хвильовий, 101);
 (40) *Він навіть пробував щось говорити хриплим та здушеним голосом* (М. Коцюбинський, III, 74).

Для подібних переносних акустем характерний своєрідний тембр, визначений прихованою ознакою /схожість до звуку, позначуваного коренем/:

- (41) *Доносяться веселий голос Андрія і срібний сміх Галі* (О. Олесь, I, 169).

Частина метафоричних прикметникових звуконайменувань сформована за такими схемами:

– психологічний стан → акустема, наприклад, перен. *божевільний* (прихована сема – ‘інтенсивний’);

- узагальнена інтенсивна ознака → акустема, наприклад, перен. *буйний* ‘інтенсивний’;
- емоції → акустема, наприклад, перен. *жахливий* ‘інтенсивний’, *несміливий* ‘нечіткий’, *тужливий* ‘жалібний’, ‘протяжний’;
- сукупна ознака → акустема, наприклад, перен. *зграйний* ‘гармонійний’;
- фізичний стан → акустема, наприклад, перен. *кволий* ‘слабкий’, *мертвий* ‘безмовний’, *гнучкий* ‘багатий на відтінки’;
- магічна сила → акустема, наприклад, перен. *чародійний*, *чарівний* ‘приємний’.

У прикметникових акустемах виявлено перенесення в межах звукового поля, наприклад, переносні акустемати *безголосий*, *мовчазний*, *німий*, *гомінливий* внаслідок зміни ознаки /джерело звукової ознаки/ трансформують свої значення так: *безголосий* – ‘беззвучний’ (СУМ: I, 123), *мовчазний* – ‘без звуків’ (СУМ: IV, 771), *німий* – ‘сповнений тиші’ (СУМ: V, 424), *гомінливий* – ‘шумний’ (СУМ: II, 121). Наприклад:

- (42) *Мовчазний, безголосий ліс зашумів тим тривожним шумом, що його можна чути тільки на облавах* (М. Хвильовий, 77).

Дослідження показало, що якісні характеристики такого явища, як звук, не можуть бути обмежені тільки тими, які збігаються з акустичними категоріями, бо людина у відчуттях і, зокрема, у звуках, розрізняє значно більше властивостей, ніж ті, які відображені в його понятійній системі. Це свідчить про те, що людина використовує інтермодальні асоціації при номінації фонічних ознак звуку. Очевидно, у схрещуванні відчуттів можна побачити інтуїтивне прагнення розуму сприйняти світ не дискретно, як це робить наука, а синтетично, у його єдності, зв’язку і взаємозалежності елементів, з урахуванням різноманітних аналогій і тотожностей (Скляревская 1989: 113). Логічна операція перенесення поняття з однієї чуттєвої сфери до іншої має назву синестезії (Day 1996: 1–2). Класична інтерпретація синестезії як певного типу метафори починає поступатися місцем розумінню її як самостійного виражального засобу, бо на відміну від метафори синестезія виражає зближення концептів онтологічно різнорідних сутностей на підставі схожості відчуттів різними органами чуттів (Никитин 1974: 63–64) та спільності емоційно-оцінної реакції на різноманітні відчуття.

Розвиток переносного синестетичного значення у прикметникових акустемах сягає давніх часів. Синестезію визначено як синтагматичне утворення, реалізоване тільки в межах як мінімум бінарної синтаксичної одиниці з відношеннями семантичного неузгодження між її компонентами, які позначають різні сфери чуттєвого сприйняття. Наприклад:

- (43) *Голос анарха був надтріснутий, істеричний* (М. Хвильовий, 153).

Особливість синестетичного руху семантики полягає в тому, що цей рух, по-перше, охарактеризований ознаками оцінності, які виникають внаслідок образно-експресивного підсилення семантики, і, по-друге, супроводжуваний перебудовою гіперонімічних відношень, яка зачіпає одночасно декілька лексико-семантичних комплексів. У процесі аналізу було виявлено такі синестетичні переноси:

– візуальна ознака → акустема, наприклад, перен. *матовий* ‘приглушений’, ‘нерізкий’, *сріблястий* ‘мелодійно-дзвінкий’, *прозорий* ‘приємний’, ‘мелодійний’:

- (44) *Матовий голос клетотів би в зацібнутих грудях та пропускав крізь густо фарбовані баки історію клубового шлема* (М. Коцюбинський, VI, 83);

– дотикова ознака → акустема, наприклад, перен. *м'який* ‘тихий’, *масний* ‘підслівий’, *шорсткий* ‘грубий’, ‘неприємний’, *розсипчастий* ‘розкотистий’, ‘уривчастий’, *сухий* ‘різкий’, ‘тріскучий’, розм. *цупкий* ‘різкий’, ‘сильний’, рідко *жорсткий* ‘грубий’, ‘неприємний’, *теплий* ‘приємний’, *болісний* ‘сумний’, *пронизливий* ‘різкий’:

- (45) *І я нетерпляче чекав, коли вона [...] в одповідь дістане м'яким баритоном: – Спи добре* (М. Коцюбинський, VII, 17);

- (46) – *Слухайте! – почув анарх позад себе сухий голос* (М. Хвильовий, 169);

– параметрична ознака → акустема, наприклад, перен. *широкий* ‘інтенсивний’, *опуклий* ‘чіткий’, *розлогий* ‘вільне’, ‘рівне звучання’, *розлогий* ‘який чується на далеку відстань’, *крутий* ‘з переходами’, *неглибокий* ‘несильний’, *розложистий* ‘повільний’, *розложистий* ‘рівний’, *жвавий* ‘швидкий’, *шпаркий* ‘палкий’, ‘пристрасний’, ‘жагучий’:

- (47) *Верхами сосон шум іде розлогий* (М. Зеров, I, 113);

– смакова ознака → акустема, наприклад, перен. *соковитий* ‘чіткий’, ‘виразний’, ‘м'який тембр’, *медовий* ‘люб'язний’, *терпкий* ‘різкий’, ‘уїдливий’:

- (48) *з-за перевалу прозвучало соковите контральто* (М. Хвильовий, 125).

Синестетична метафора – поширене явище серед ознакових акустем. Низькі звуки сприймаються як темні, важкі, густі, а високі – як світлі, легкі, тонкі, гострі. Це пов'язано з тим, що високий звук займає менший об'єм, а тому здається гострішим. Гучність звуку може помітно зростати за одночасного світлового подразнення – освітленні очей. Звукові явища можуть викликати різноманітні кольорові відчуття через постійну ознаку /тембр/ – забарвлення звуку. Наприклад:

- (49) *Он зірвався один **яскравий згук** і впав між ниви червоним куколом* (М. Коцюбинський, II, 47);
 (50) *Людей питають **голосом сідим:** – Де Ярославова бібліотека?!* (Д. Павличко, II, 32).

Однак словники вибірково фіксують такі переноси, контексти ж дають багатшу картину названого явища. Наприклад:

- (51) *Блискають тільки гострі, **колючі згуки**, і дрібно сиплется регіт на металеву дошку, як шріт* (М. Коцюбинський, II, 59);
 (52) *Чийсь тягучий, **просолений голос** співа про кохання і смерть* (О. Забужко, 88);
 (53) *Притінь. **Жовті курчата. I – малиновий голос*** (В. Стус, III, 162).

Здійснений аналіз дозволяє зробити такі висновки:

1. Метафоричний перенос індивідуалізує акустему, включає її до класу, якому вона не належить. Формування узуальних метафоричних акустем підпорядковане жорсткій закономірності і здійснюється в певних напрямках від однієї семантичної сфери до іншої.

2. Значна кількість акустем із переносним значенням дає змогу говорити про метафоричне поле у складі ЛСП.

3. Внутрішня метафоризація властива акустемам, які позначають найвідоміші та найважливіші звукові явища в оточенні людини. Для зовнішньої (незвукової) метафори характерним є семантичний зв'язок між вихідним і метафоричним значенням на підставі однієї, часто прихованої семи.

4. Наявність синестетичної метафори свідчить про полімодальну основу сприйняття звуку. Через синестезію сферу найменувань ознак звуку не можна вважати навіть відносно закритою (пор. з найменуваннями кольору).

5. Периферійність метафоризованих одиниць у структурі ЛСП зумовлена зміщеною номінативною функцією: така мовна метафора не стільки вказує на предмет, як характеризує його.

ЛІТЕРАТУРА

- Денисова, С.П. 1996, *Типологія категорій лексичної семантики*. Київ: Вид-во Київського держ. лінгвістичного ун-ту.
- Никитин, М.В. 1974, *Лексическое значение в слове и словосочетании: Спецкурс по общей и английской лексикологии*. Владимир: Изд-во ВГПИ.
- Скляревская, Г.Н. 1989, *Языковая метафора как объект лексикологии и лексикографии: Дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01*. Ленинград.
- Шамота, А.М. 1967, *Переносне значення слова в мові художньої літератури*. Київ: Наукова думка.
- Day, S. 1996, Synaesthesia and Synaesthetic Metaphors. *PSYCHE* 2 (32), 1–19. <http://www.theassc.org/files/assc/2358.pdf>
- Fodor, J. 1998, *Concepts: Where Cognitive Science Went Wrong*. Oxford: Clarendon.
- Glanzberg, M. 2008, Metaphor and Lexical Semantics. *The Baltic International Yearbook of Cognition, Logic and Communication*, Vol. 3, 1–47. <http://www.thebalticyearbook.org/journals/baltic/article/view/14/13>.
- Nunberg, G. 1995, Transfers of Meaning. *Journal of Semantics* 12, 109–132.

ДЖЕРЕЛА

- Вишня, О. *Твори, т. I–IV*. Київ: Дніпро, 1988–1989.
- Глібов, Л. *Байки. Поезії*. Київ: Дніпро, 1991.
- Довженко, О. *Твори, т. I–II*. Київ: Дніпро, 1983–1984.
- Забужко, О. *Сестро, сестро: Повісті та оповідання*. Київ: Факт, 2004.
- Загребельний, П. *Брухт: Роман; Гола душа: Повість*. Харків: Фоліо, 2002.
- Зеров, М. *Твори, т. I*. Київ: Дніпро, 1990.
- Коцюбинський, М. *Твори, т. I–VII*. Київ: Наукова думка, 1974.
- Олесь, О. *Твори, т. I–II*. Київ: Дніпро, 1990.
- Павличко, Д. *Твори, т. I–II*. Київ: Дніпро, 1989.
- Плужник, Є. *Змова у Києві: Роман, п'єси*. Київ: Український письменник, 1992.
- Сосюра, В. *Вибрані твори, т. I–II*. Київ: Наукова думка, 2000.
- ССУМ – *Словник синонімів української мови, т. I–II*. Київ: Наукова думка, 1999–2000.
- Стус, В. *Твори, т. III*. Львів: Просвіта, 1999.
- СУМ – *Словник української мови, т. I–XI*. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
- Хвильовий, М. *Новели, оповідання. Повість про санаторійну зону. Вальдшнепи. Роман. Поетичні твори. Памфлети*. Київ: Наукова думка, 1995.